

PROPOZYCJE „ETHOSU”

Spotkania. Niezależne pismo młodych katolików, oprac. Maciej Sobieraj, Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych, Warszawa 2019, ss. 827 + płyta CD.

W roku 1977 grupa młodych opozycjonistów z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego postanowiła wydawać poza cenzurą własne czasopismo. Głównym inicjatorem i redaktorem, a także „duszą” pisma był ówczesny student historii Janusz Krupski. Pierwszy numer „Spotkań” ukazał się jesienią tegoż roku. Realizacja owego przedsięwzięcia stała się możliwa dzięki powielaczowi zdobytemu na Zachodzie przez Piotra Jeglińskiego, kolegę Krupskiego i współtwórcę tej inicjatywy wydawniczej. W tak zwanym drugim obiegu pismo funkcjonowało do roku 1988 (legalnie, po 1990 r. „Spotkania” ukazywały się przez pewien czas jako tygodnik).

O czasopiśmie tym (bodaj pierwszym katolickim piśmie podziemnym w PRL-u) i o kręgu związanych z nim osób pisano w ostatnich latach niejednokrotnie, informacje na ten temat odnaleźć można w publikacjach poświęconych niezależnemu ruchowi wydawniczemu czy opozycji demokratycznej na Lubelszczyźnie (na uwagę zasługują zwłaszcza wydane przez Bramę Grodzką–Teatr NN trzy tomy „Scriptores Scholarum” – nr 37, 38, 39 – z których jeden w całości poświęcony został środowisku „Spotkań”). Polecana tu publikacja ma jednak charakter wyjątkowy. Czytelnik otrzymuje pięć pierwszych numerów „Spotkań” (dziś już trudno dostępnych i miejscami niemal nieczytelnych) przepisanych in extenso i wydanych drukiem w jednym woluminie. Wszystkie tomy – od 1. do 35. – umieszczone zostały na dołączonej do książki płycie CD.

Książkę otwierają *Przedmowa* szefa Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych Jana J. Kasprzyka i tekst *Mój Lublin* Marka Kucharskiego, Marszałka Sejmu RP. Znajdują się w niej także teksty osób bezpośrednio związanych ze „Spotkaniami”: współtwórcy czasopisma Bogdana Borusewicza, Władysława Bartoszewskiego (*Glosa do nowej edycji pierwszych pięciu zeszytów „Spotkań”*), Macieja Sobieraja (*Wstęp*) oraz Wojciecha Chudego (*Męstwo bycia Chryścijaninem. Rekonstrukcja programu ideowego pisma „Spotkania”*), a ponadto indeks i faksymilia wybranych stron oryginalnych wydań czasopisma.

Polecamy tę publikację czytelnikom nie tylko ze względu na jej wartość dokumentacyjną, nie tylko jako świadectwo sprzeciwu wobec reżimu komunistycznego oraz dążeń niepodległościowych w czasach PRL-u, choć i ten jej wymiar jest ważny – znaczenie zainicjowanego w Lublinie czasopisma i związanego z nim środowiska nadal bowiem pozostaje niedocenione. Warto jednak też zwrócić uwagę na założenia programowe „Spotkań. Niezależnego Pisma Młodych Katolików”: pluralizm, otwartość czy dialog – hasła obecnie promowane, lecz rzadko już przypisywane kręgom katolickim. Również podejmowane w „Spotkaniach” tematy, na przykład stosunki polsko-ukraińskie, polsko-żydowskie czy rola Kościoła, są dziś żywe w dyskursie społecznym, zostały jednak w dużym stopniu zideologizowane i zinstrumentalizowane – lektura artykułów pisanych w innych czasach, w innym kontekście historycznym może zatem „odświeżyć” spojrzenie na te kwestie. Szczególnie istotny wydaje się zaś – urzeczywistniany na kartach czasopisma, a wyeksplikowany w wymienionym tu tekście Chudego – szlachetny ethos opozycji, który warto skonfrontować z postawami prezentowanymi na współczesnej arenie politycznej.

T.G.

Zofia Zarębianka, *Bóg wpisany w wiersze. Teologia poetów obcych*, Wydawnictwo Pasaże, Kraków 2018, ss. 251.

Bóg wpisany w wiersze to zbiór trzydziestu esejów, w których Zofia Zarębianka interpretuje utwory dwudziestu czterech poetów „obcych” – jak głosi podtytuł – tworzących głównie w języku angielskim i niemieckim (wyjątkami są Konstandinos Kawafis i Tomas Tranströmer; należałoby tu zapewne wymienić także Josifa Broskiego, ale szkic mu poświęcony odwołuje się do tekstu napisanego po angielsku). Chociaż pierwszy zamieszczony w tomie esej poświęcony jest *Sonetowi 29* Williama Shakespeare’a, a ostatni *Pieśni ze szlaki* Walta Whitmana, układu tekstów nie wyznaczają daty życia omawianych twórców. W zamykającym książkę *Słowie od autorki* Zarębianka podkreśla, że – po pierwsze – wszystkie interpretowane teksty odczytuje „jako teksty współczesne, w tym sensie, iż [...] nie straciły nic ze swej aktualności” (s. 247), po drugie zaś – że jej celem było takie uporządkowanie esejów, by stanowiły „całościową [...] opowieść o kreowanych przez człowieka obrazach Boga, wyobrażeniach wieczności oraz duchowych zmaganiach i ich dynamice” (s. 248). W ten sposób, chociaż większość tekstów, które możemy przeczytać w polecanym zbiorze, po raz pierwszy ukazała się w prowadzonym przez autorkę na łamach dwumiesięcznika literackiego „Topos” cyklu „Teologia poetów”, *Bóg wpisany w wiersze* sprawia wrażenie pozycji zasadniczo nowej i spójnej: do książki Zarębianki można odnieść zasadę głoszącą, że całość jest czymś więcej niż suma części. W swoich analizach wybranych utworów poetyckich lub wątków twórczości wybranych poetów autorka posługuje się różnorodnymi narzędziami: zarówno historycznoliterackimi, jak teologicznymi i filozoficznymi, ów warsztat teoretyczny, chociaż bogaty, nie dominuje jednak, lecz pozostaje podporządkowany zamierzeniu autorki: wydobyciu „głębi [...]

sensów duchowych i ludzkich” (tamże) interpretowanych tekstów, przedstawieniu „procesualnego charakteru dynamiki odniesień człowieka do Boga, jak i konstytutywnych problemów egzystencjalnych i duchowych, jakie napotyka na swej drodze ku Niemu” (tamże).

Zamierzenie autorki, realizowane zarówno poprzez poszczególne teksty, jak i poprzez konstrukcję książki, scharakteryzować można jako ukazanie zarazem wielowymiarowości i jedności ludzkiego doświadczenia. Droga tego doświadczenia prowadzi od „pożałowania godnego skupienia na swoim ego” (s. 17), którego początkowo doświadcza podmiot wiersza interpretowanego w szkicu otwierającym omawianą publikację, do „otwarcia serca” (s. 242), dzięki któremu liryczne „ja” utworu analizowanego w eseju ją zamykającym „nabywa wyostrzonej uważności i umiejętności słuchania innych” (s. 245) i które „odślania przed nim wciąż nowe perspektywy i ukazuje mu nieprzeczuwane wcześniej obszary” (s. 246). Opis taki – o czym czytelnik może się łatwo przekonać – tylko częściowo i w uproszczeniu oddaje obraz doświadczenia człowieka odmalowany w książce Zarebianki. Autorce udaje się bowiem wyakcentować niepowtarzalność każdej z dróg, które ukazują poeci w odczytywanych przez nią utworach. Dzięki temu, między innymi, książkę wydaje się przenikać duch filozoficznego i teologicznego personalizmu, chociaż ta postawa intelektualna nie została w niej wprost zadeklarowana.

Trudno wskazać szczególnych adresatów polecanej książki. Jej lektura może przynieść satysfakcję wszystkim, którzy poszukują nieoczywistych interpretacji – zarówno utworów literackich, jak i ludzkich losów.

P.M.